

Inhalt

Vorsatzkarte: Ortsverzeichnis	XXV
Vorwort	XXVII
Abkürzungen	XXIX
Datentabelle	XXXVII
Einleitung	1
I. <i>Status quaestionis</i> und grundlegende Methodik	1
II. Die Unwägbarkeiten der Textüberlieferung	3
A. <i>Der Umfang der Predigtstätigkeit Augustins</i>	3
- <i>Mehrfache Predigten an einem Tag</i>	4
B. <i>Die professionelle Mündlichkeit der Predigten Augustins</i>	4
C. <i>Die Niederschrift der Predigten</i>	5
1. <i>Die notarii</i>	5
2. <i>Die Predigtüberschriften</i>	6
3. <i>Die Topographie der Predigten Augustins</i>	9
a. <i>Vom Predigttext bezeugte Predigtorte und -kirchen</i>	10
b. <i>Von den Predigtüberschriften bezeugte Orte und Kirchen</i>	10
4. <i>Augustins Retractationes, seine Bibliothek und Possidius' Indiculus</i>	12
- <i>Die Identifizierung von Predigten mit Einträgen in Possidius' Indiculus</i>	14
D. <i>Die Überlieferung</i>	15
1. <i>Die Auswahl der erhaltenen Predigten</i>	15
2. <i>Die Vollständigkeit der überlieferten Predigten</i>	15
3. <i>Die Textgestalt der Predigten</i>	16
4. <i>Chronologische Predigtgruppen und -serien</i>	17
III. <i>Kritische Forschungs- und Problemgeschichte</i>	18
A. <i>Die Texteditionen</i>	18
B. <i>Erste Studien</i>	19
- <i>Die Autorschaft des Hebräerbriefes und das Popper'sche Falsifikationsprinzip</i>	20
C. <i>Adalbero Wilhelm KUNZELMANN (1928/1931) und seine Datierungskriterien</i>	21
1. <i>Die Unterscheidung äußerer und innerer Kriterien</i>	21
2. <i>Innere Kriterien</i>	22
a. <i>Verweise auf datierbare Ereignisse</i>	22
b. <i>Kontroversen mit Heterodoxien</i>	22

	c.	„Gleiches Thema = gleiche Zeit“	23
	d.	Predigtvorbereitung, -umstände und -länge	24
	e.	Die österliche Perikopenordnung	25
	f.	Stil	26
		- Weitere Stilargumente	26
	g.	Bibelzitate	28
	h.	Bibelübersetzungen	28
		Resümee	28
D.		André WILMART (1929) und die Idee chronologischer Predigtsammlungen	29
E.		Donatien DE BRUYNE (1931) und der <i>Indiculus des Possidius von Calama</i>	29
F.		Cyrille LAMBOT (1935–1963)	33
	1.	Possidius' <i>Indiculus</i> und die <i>Collectio Carthusiana</i> (1935/1950)	33
	2.	Die Rekonstruktion der Predigtsammlung <i>De Alleluia</i> (1947)	35
	3.	Augustins Osterpredigten (1956/1963)	39
	a.	<i>Homiliarien</i>	39
	b.	„Liturgie und Archäologie“	42
	c.	<i>Die Osteroktav</i>	43
G.		Anne-Marie LA BONNARDIÈRE (1954–1998) und die Auswertung von Bibelzitatens	44
H.		Suzanne POQUE (1964/1966) und die Rekonstruktion der Osterliturgien in Hippo Regius	45
J.		Anton ZWINGGI (1969/1970) und die Osterliturgien in Hippo Regius	47
K.		Othmar PERLER (1958/1969) und die Rekonstruktion der Reisen Augustins	49
L.		Pierre-Patrick VERBRAKEN (1976/1991) und chronologische Tabellen	51
M.		François DOLBEAU und Hubertus R. DROBNER (1991–2021): <i>Die sermones Moguntini als Anlaß zu einer grundlegenden Neubesinnung</i>	52
N.		Pierre-Marie HOMBERT (2000): „ <i>Nouvelles recherches de chronologie augustinienne</i> “	54
O.		<i>Neue Perspektiven</i>	57
IV.		Datierungskategorien	59
V.		Kriterien und Argumente	60
	A.	Verlässliche Bezüge	60
	B.	Liturgische und saisonale Kalenderdaten	62

C.	<i>Weitere Hinweise auf Ort und Zeit</i>	63
D.	<i>Unzuverlässige Kriterien und Argumente</i>	64
Ausblick	.....	65

BAND I

I.

Sermones de scripturis (1–183)

<i>Sermones</i> 1, 12 und 50	69
<i>Sermo</i> 2auct (Weidmann 19)	77
<i>Sermo</i> 2A (Weidmann 4)	79
<i>Sermo</i> 2B (Dulaey 1, frg 38)	80
Vermutete Zusammenhänge der <i>sermones</i> 3–5, 37, 45, 71, 90, 107, 137, 197 und 341auct (Dolbeau 22)	80
<i>Sermo</i> 3 (frg Verbraken 1, frg 8)	81
<i>Sermo</i> 4	83
[<i>Sermo</i> 4A: zwei Fragmente aus <i>sermo</i> 341auct,4 und 22]	88
<i>Sermo</i> 5	89
<i>Sermo</i> 6	92
<i>Sermo</i> 7	95
<i>Sermo</i> 8auct (Frangipane 1)	99
<i>Sermo</i> 9	102
<i>Sermo</i> 10	106
<i>Sermo</i> 11 (Fragment)	108
<i>Sermo</i> 12 → <i>Sermo</i> 1	109
<i>Sermo</i> 13	109
<i>Sermo</i> 14	112
<i>Sermones</i> 14A (<i>Moguntinus</i> 52, Dolbeau 20, frg 9) und 130A (<i>Moguntinus</i> 51, Dolbeau 19)	113
<i>Sermo</i> 15	117
<i>Sermones</i> 15A (Denis 21) und 113A (Denis 24)	118
<i>Sermo</i> 16	126
<i>Sermo</i> 16A (Denis 20)	127
<i>Sermo</i> 16B (Mai 17)	129
<i>Sermo</i> 17	130
<i>Sermo</i> 18	131
<i>Sermo</i> 19	132
<i>Sermo</i> 20	135

<i>Sermo</i> 20A (Lambot 24)	138
<i>Sermo</i> 20B (Dolbeau 28)	139
<i>Sermo</i> 21	141
<i>Sermo</i> 22	142
<i>Sermo</i> 22A (Mai 15)	144
<i>Sermones</i> 23, 53, 111auct (Lambot 18) und 277	145
<i>Sermo</i> 23A (Mai 16)	154
<i>Sermo</i> 23B (<i>Moguntinus</i> 13, Dolbeau 6)	156
<i>Sermo</i> 24	159
<i>Sermo</i> 25	164
<i>Sermo</i> 25A (Morin 12)	167
<i>Sermo</i> 26	169
<i>Sermo</i> 27	172
<i>Sermo</i> 28 (<i>Moguntinus</i> 23)	175
<i>Sermo</i> 28A (<i>Moguntinus</i> 24, Dolbeau 9; mit Fransen 1, frg Verbraken 4)	177
Identifizierung und Lokalisierung der <i>sermones</i> 29, 29A und 29B	180
<i>Sermo</i> 29	181
<i>Sermo</i> 29A (Denis 9)	183
<i>Sermo</i> 29B (<i>Moguntinus</i> 21, Dolbeau 8)	184
<i>Sermo</i> 30	188
<i>Sermo</i> 31	192
<i>Sermo</i> 32	194
<i>Sermo</i> 33	195
<i>Sermo</i> 33A (Denis 23)	197
<i>Sermo</i> 34	199
<i>Sermo</i> 35	201
<i>Sermo</i> 36	203
<i>Sermo</i> 37	205
<i>Sermo</i> 38	209
<i>Sermo</i> 39	210
[<i>Sermo</i> 40: Exzerpt des Caesarius von Arles aus <i>sermo</i> 339,7-9]	210
<i>Sermo</i> 41	211
<i>Sermo</i> 42	212
<i>Sermo</i> 43	213
[<i>Sermo</i> 44: Caesarius von Arles, <i>Sermo</i> 142, unter Nutzung eines verlorenen <i>sermo</i> Augustins]	214
<i>Sermo</i> 45	214
<i>Sermones</i> 46–47	217
<i>Sermones</i> 48–49	222
<i>Sermo</i> 49A (frg Verbraken 5, frg 10)	226

<i>Sermo</i> 50 → <i>Sermo</i> 1	226
<i>Sermo</i> 51 (<i>Moguntinus</i> 58)	227
<i>Sermo</i> 52	231
<i>Sermo</i> 53 → <i>Sermo</i> 23	234
<i>Sermo</i> 53A (Morin 11)	234
<i>Sermo</i> 54	237
<i>Sermo</i> 55	238
<i>Sermones</i> 56–59auct (Poque 1)	240
<i>Sermo</i> 59A (Jensen 1, Weidmann 5)	252
<i>Sermo</i> 60auct (Lambot 19)	253
<i>Sermo</i> 60A (Mai 26)	255
<i>Sermo</i> 61	255
<i>Sermo</i> 61A (Wilmart 12)	259
<i>Sermo</i> 61B (Weidmann 3)	261
<i>Sermo</i> 62	263
<i>Sermo</i> 62A (Morin 6)	268
<i>Sermo</i> 63	270
<i>Sermo</i> 63A (Mai 25; vgl. frg Verbraken 6)	271
<i>Sermo</i> 63B (Morin 7)	273
<i>Sermo</i> 64auct (Lambot 12)	274
<i>Sermo</i> 64A (Mai 20)	276
<i>Sermo</i> 65	278
<i>Sermo</i> 65A (Étaix 1)	279
<i>Sermo</i> 66	281
<i>Sermo</i> 67	283
<i>Sermo</i> 68auct (Mai 126)	285
<i>Sermo</i> 69	287
<i>Sermo</i> 70	288
<i>Sermo</i> 70A (Mai 127)	290
<i>Sermo</i> 71	291
Die vermutete Zusammengehörigkeit der <i>sermones</i> 72auct und 110A	293
<i>Sermo</i> 72auct (<i>Moguntinus</i> 46–47, Dolbeau 16)	294
<i>Sermo</i> 110A (<i>Moguntinus</i> 48, Dolbeau 17)	297
<i>Sermo</i> 72A (Denis 25, Liverani 10auct)	299
<i>Sermo</i> 73	301
<i>Sermo</i> 73A (Caillau 2,5; Mai 134)	303
<i>Sermo</i> 74	304
<i>Sermo</i> 75	305
<i>Sermo</i> 76	306
<i>Sermo</i> 77	308

<i>Sermo</i> 77A (<i>Guelferbytanus</i> 33)	309
<i>Sermo</i> 77B (Morin 16)	311
<i>Sermo</i> 77C (frg 12, frg Verbraken 7)	311
<i>Sermo</i> 78	312
<i>Sermo</i> 79	313
<i>Sermo</i> 79A (Lambot 17)	315
<i>Sermo</i> 80	315
<i>Sermo</i> 81	317
Die Zusammengehörigkeit der <i>sermones</i> 82 und 83	318
<i>Sermo</i> 82	319
<i>Sermo</i> 83	323
<i>Sermo</i> 84	324
<i>Sermo</i> 85	325
<i>Sermo</i> 86	325
<i>Sermo</i> 87	327
<i>Sermo</i> 88	328
Die <i>sermones</i> 89, 133 (<i>Moguntinus</i> 26) und 162C (Dolbeau 10) als Predigttrilogie	329
<i>Sermo</i> 89	333
<i>Sermo</i> 133 (<i>Moguntinus</i> 26)	335
<i>Sermo</i> 162C (<i>Moguntinus</i> 27, Dolbeau 10; § 2 = frg Verbraken 14 = 176A)	337
<i>Sermo</i> 90	341
<i>Sermo</i> 90A (<i>Moguntinus</i> 40, Dolbeau 11)	344
<i>Sermo</i> 91	346
<i>Sermo</i> 92	347
<i>Sermo</i> 93	348
<i>Sermo</i> 94	350
<i>Sermo</i> 94A (Caillau 2,6)	353
<i>Sermo</i> 95	357
<i>Sermo</i> 96	359
<i>Sermo</i> 97	360
<i>Sermo</i> 97A (<i>Casinensis</i> 2,114; frg 35)	361
<i>Sermo</i> 98	361
<i>Sermo</i> 99	362
<i>Sermo</i> 100	364
<i>Sermo</i> 101auct (Wilmart 20)	365
<i>Sermo</i> 102	368
<i>Sermo</i> 103	368
<i>Sermo</i> 104auct (<i>Guelferbytanus</i> 29)	369
<i>Sermo</i> 105	371

<i>Sermo</i> 105A (Lambot 1)	373
<i>Sermo</i> 106	373
<i>Sermo</i> 107	374
<i>Sermo</i> 107A (Lambot 5)	375
<i>Sermo</i> 108	376
<i>Sermo</i> 109	376
<i>Sermo</i> 110auct (Morin 13)	377
<i>Sermo</i> 110A (Moguntinus 48, Dolbeau 17) → <i>Sermo</i> 72auct	378
<i>Sermo</i> 111auct → <i>Sermo</i> 23	378
<i>Sermo</i> 112	378
<i>Sermo</i> 112A (Caillau 2,11)	380
<i>Sermo</i> 112B (Jensen 3, Weidmann 18, frg 37)	381
<i>Sermo</i> 113	382
<i>Sermo</i> 113A (Denis 24) → <i>Sermo</i> 15A	382
<i>Sermo</i> 113B (Mai 13)	383
<i>Sermo</i> 114	384
<i>Sermo</i> 114A (Frangipane 9)	385
<i>Sermo</i> 114B (Moguntinus 12, Dolbeau 5; mit <i>sermo</i> 346A = Caillau 2,19)	387
<i>Sermo</i> 115	390
<i>Sermo</i> 116	393
<i>Sermo</i> 117	395
<i>Sermo</i> 118	398
<i>Sermo</i> 119	399
<i>Sermo</i> 120	402
<i>Sermo</i> 121	403
Der vermutete Zusammenhang der <i>sermones</i> 122–123	406
<i>Sermones</i> 122–123	407
<i>Sermo</i> 124	409
<i>Sermo</i> 125	410
<i>Sermo</i> 125A (Mai 128)	414
<i>Sermo</i> 126 (Moguntinus 14)	416
<i>Sermones</i> 126A–C (<i>olim lo eu tr</i> 20–22)	419
<i>Sermo</i> 127	425
<i>Sermo</i> 128	427
<i>Sermo</i> 129	429
<i>Sermo</i> 130	431
<i>Sermo</i> 130A (Moguntinus 51, Dolbeau 19) → <i>Sermo</i> 14A	432
<i>Sermo</i> 131	433
<i>Sermo</i> 132	437
<i>Sermo</i> 132A (Mai 129) [Echtheit von einigen bezweifelt]	439

<i>Sermo</i> 133 → <i>Sermo</i> 89	439
<i>Sermo</i> 134	440
<i>Sermones</i> 135–136C zu Joh 9	442
<i>Sermo</i> 135	442
<i>Sermo</i> 136	445
<i>Sermo</i> 136A (Mai 130)	446
<i>Sermo</i> 136B (Lambot 10)	448
<i>Sermo</i> 136C (Lambot 11)	449
<i>Sermo</i> 137	452
<i>Sermo</i> 138	456
<i>Sermo</i> 139 (<i>Moguntinus</i> 56)	458
<i>Sermo</i> 139A (Mai 125)	461
<i>Sermo</i> 140	462
<i>Sermo</i> 140A (<i>post sermonem</i> Mai 174, frg 14; vgl. frg Verbraken 9)	465
<i>Sermo</i> 141	465
<i>Sermo</i> 142 (Wilmart 11)	467
<i>Sermo</i> 142auct (Wilmart 11auct = Partoens 1 [+ <i>Moguntinus</i> 15, Dolbeau 7 (?)])	468
<i>Sermo</i> 143	471
<i>Sermo</i> 144	472
<i>Sermo</i> 145	473
<i>Sermo</i> 145A (<i>Casinensis</i> 2,136)	476
<i>Sermones</i> 146–147A (Denis 12): Ostersonntagspredigten?	477
<i>Sermo</i> 146	479
<i>Sermo</i> 147	481
<i>Sermo</i> 147A (Denis 12)	484
<i>Sermo</i> 148	486
<i>Sermo</i> 149	490
<i>Sermo</i> 150	496
[<i>Sermo</i> 150A = Dolbeau 29]	500
<i>Sermones</i> 151–156: eine karthagische Predigtreihe?	501
I. Die handschriftliche Überlieferung	507
II. Die vormaurinischen Editionen	508
III. Die Edition der Mauriner	509
A. <i>Predigtreihe</i>	509
B. <i>Ort</i>	513
C. <i>Tag</i>	514
D. <i>Jahr</i>	515
IV. Die nachmaurinische Diskussion	516
A. <i>Die Predigtsammlung</i> De Alleluia	517
B. <i>Augustins Reisen</i>	518

C. <i>Augustins Exegese von Röm 7,7–25</i>	519
D. <i>Ein terminus post quem: Pelagius, De libero arbitrio</i>	519
E. <i>Der Festtag der Bolitanischen Martyrer</i>	522
F. <i>Gert PARTOENS und Josef LÖSSL (2003–2008)</i>	524
G. <i>Jüngste Stellungnahmen (2009–2016)</i>	531
Gesamtresümee	534
<i>Sermo 154A (Morin 4)</i>	536
<i>Sermo 157</i>	538
Der Zusammenhang der <i>sermones 158–159</i>	540
<i>Sermo 158</i>	543
<i>Sermo 159</i>	546
<i>Sermo 159A (Moguntinus 42, Dolbeau 13)</i>	549
<i>Sermo 159B (Moguntinus 54, Dolbeau 21)</i>	554
<i>Sermo 160</i>	557
<i>Sermo 161</i>	559
<i>Sermo 162 (frg 15, frg Verbraken 10)</i>	560
<i>Sermo 162A (Denis 19)</i>	561
<i>Sermo 162B (frg 16, frg Verbraken 11 = s 392,1)</i>	563
<i>Sermo 162C (Dolbeau 10) → Sermo 89</i>	564
<i>Sermo 163</i>	565
<i>Sermo 163A (Morin 10)</i>	570
<i>Sermo 163B (Frangipane 5)</i>	572
<i>Sermo 164</i>	574
<i>Sermo 164A (Lambot 28) → Sermo 350F</i>	575
<i>Sermo 165</i>	576
<i>Sermo 166</i>	578
<i>Sermo 166A (Weidmann 16, olim en Ps 25,2)</i>	579
<i>Sermo 167</i>	582
[<i>Sermo 167A (frg 17, frg Verbraken 12–13)</i>]	583
<i>Sermo 167Aauct (Bogaert 1)</i>	583
<i>Sermo 168</i>	583
<i>Sermo 169</i>	585
<i>Sermo 170</i>	588
<i>Sermo 171</i>	590
<i>Sermo 172</i>	590
<i>Sermo 173</i>	592
<i>Sermo 174</i>	594
<i>Sermo 175</i>	597
<i>Sermo 176</i>	599
[<i>Sermo 176A (frg Verbraken 14)</i>]	601
<i>Sermo 177</i>	602

<i>Sermo</i> 178	605
<i>Sermo</i> 179	606
<i>Sermo</i> 179A (Wilmart 2)	608
<i>Sermo</i> 180	610
<i>Sermo</i> 181	615
Die Zusammengehörigkeit der <i>sermones</i> 182 und 183	617
<i>Sermo</i> 182	619
<i>Sermo</i> 183	621

BAND II

II.

Sermones de tempore (184–272C)

<i>Sermones</i> 184–196, 369–370(2–4): Weihnachten, 25. Dezember	627
I. Festtag	627
II. Ort	627
III. Liturgie	628
<i>Sermo</i> 184	629
<i>Sermo</i> 185	630
<i>Sermo</i> 186	631
<i>Sermo</i> 187	632
<i>Sermo</i> 188	633
<i>Sermo</i> 189auct (Frangipane 4)	634
<i>Sermo</i> 190	635
<i>Sermo</i> 191	636
<i>Sermo</i> 192	637
<i>Sermo</i> 193	638
<i>Sermo</i> 194	639
<i>Sermo</i> 195	640
<i>Sermo</i> 196	641
<i>Sermo</i> 196A (Étaix 2)	642
[<i>Sermo</i> 197: sechs Fragmente aus <i>sermo</i> 198auct]	644
<i>Sermo</i> 198auct (<i>Moguntinus</i> 62, Dolbeau 26)	645
[<i>Sermo</i> 198A: drei Fragmente aus <i>sermo</i> 198auct]	650
<i>Sermones</i> 199–204D (Weidmann 8): Epiphanie, 6. Januar	650
<i>Sermo</i> 199	651
<i>Sermo</i> 200	652
<i>Sermo</i> 201	653

<i>Sermo</i> 202	653
<i>Sermo</i> 203	655
<i>Sermo</i> 204	656
<i>Sermo</i> 204A (Étaix 4, frg 18)	657
Die Authentizität der <i>sermones</i> 204B–D (Weidmann 6–8)	658
<i>Sermo</i> 204B (Weidmann 6) (<i>olim</i> PS-AU s 131)	659
<i>Sermo</i> 204C (Weidmann 7) (<i>olim</i> PS-AU s 132)	659
<i>Sermo</i> 204D (Weidmann 8) (<i>olim</i> PS-AU s Mor, AN h Vind 11)	660
Der Ort der Osterpredigten Augustins	660
<i>Sermones</i> 205–211A (frg Verbraken 24–25): Fastenzeit	662
<i>Sermo</i> 205	663
<i>Sermo</i> 206	664
<i>Sermo</i> 207	665
<i>Sermo</i> 208	666
<i>Sermo</i> 209	667
<i>Sermo</i> 210	668
<i>Sermo</i> 211	669
<i>Sermo</i> 211A (frg 19, frg Verbraken 24–25 [25 = <i>Casinensis</i> 1,161])	670
<i>Sermones</i> 212–216: <i>traditio</i> und <i>redditio symboli</i>	672
<i>Sermo</i> 212	676
<i>Sermo</i> 213auct (<i>Guelferbytanus</i> 1)	679
<i>Sermo</i> 214	681
<i>Sermo</i> 214A (Dolbeau 1, frg 20)	687
<i>Sermo</i> 215	688
<i>Sermo</i> 216	690
<i>Sermo</i> 217auct (Morin 3)	693
<i>Sermo</i> 218auct (Étaix 5, mit frg Verbraken 27)	696
<i>Sermo</i> 218A (frg 21, frg Verbraken 26.28)	698
<i>Sermo</i> 218B (<i>Guelferbytanus</i> 2)	699
<i>Sermo</i> 218C (<i>Guelferbytanus</i> 3)	701
<i>Sermo</i> 219	704
<i>Sermo</i> 220	705
<i>Sermo</i> 221auct (<i>Guelferbytanus</i> 5)	706
<i>Sermo</i> 222	708
<i>Sermo</i> 223	709
<i>Sermo</i> 223A (Denis 2)	711
<i>Sermo</i> 223B (<i>Guelferbytanus</i> 4)	714
<i>Sermo</i> 223C (<i>Guelferbytanus</i> 6)	715
<i>Sermo</i> 223D (Wilmart 4)	716
<i>Sermo</i> 223E (Wilmart 5)	718

<i>Sermo</i> 223F (Wilmart 6)	720
<i>Sermo</i> 223G (Wilmart 7)	721
<i>Sermo</i> 223H (Wilmart 14)	722
<i>Sermo</i> 223I (Wilmart 15)	723
<i>Sermo</i> 223J (Wilmart 16)	724
<i>Sermo</i> 223K (Wilmart 17)	725
<i>Sermo</i> 224	726
<i>Sermo</i> 225auct (Weidmann 9)	728
<i>Sermo</i> 226	729
<i>Sermo</i> 227	732
<i>Sermo</i> 228(1–2)	735
<i>Sermo</i> 228(3) (Fragment)	736
<i>Sermo</i> 228A (frg 22, frg Verbraken 29)	737
<i>Sermo</i> 228B (Denis 3)	738
<i>Sermo</i> 229auct (Denis 6)	740
<i>Sermo</i> 229A (<i>Guelferbytanus</i> 7)	743
<i>Sermo</i> 229B (<i>Guelferbytanus</i> 8)	744
<i>Sermo</i> 229C (Wilmart 8)	745
<i>Sermo</i> 229D (Wilmart 9)	748
<i>Sermo</i> 229E (<i>Guelferbytanus</i> 9, Mai 83auct)	749
<i>Sermo</i> 229F (<i>Guelferbytanus</i> 10)	751
<i>Sermo</i> 229G (<i>Guelferbytanus</i> 11, frg 23)	752
<i>Sermo</i> 229H (<i>Guelferbytanus</i> 12; vgl. s Mai 34)	755
<i>Sermo</i> 229I (Mai 86)	756
<i>Sermo</i> 229J (<i>Guelferbytanus</i> app 7)	759
<i>Sermo</i> 229K (<i>Guelferbytanus</i> 13)	761
<i>Sermo</i> 229L (<i>Guelferbytanus</i> 14)	762
<i>Sermo</i> 229M (<i>Guelferbytanus</i> 15)	763
<i>Sermo</i> 229N (<i>Guelferbytanus</i> 16)	766
<i>Sermo</i> 229O (<i>Guelferbytanus</i> 17, Caillau 1,60auct)	767
<i>Sermo</i> 229P (Lambot 3)	769
Die Fragmente <i>sermones</i> 229Q–W	771
[<i>Sermo</i> 229 Q: konjizierter Anfang einer vermuteten Predigtreihe 229R–V] ...	771
<i>Sermo</i> 229R (frg 1, frg Lambot 1, frg Verbraken 30)	772
<i>Sermo</i> 229S (frg 2, frg Lambot 2, frg Verbraken 31)	772
<i>Sermo</i> 229T (frg 3, frg Lambot 3, frg Verbraken 32)	772
<i>Sermo</i> 229U (frg 4, frg Lambot 4, frg Verbraken 33)	773
<i>Sermo</i> 229V (frg 5–7, frg Lambot 5–7, frg Verbraken 34–36)	773
<i>Sermo</i> 229W (Delmulle 1, frg 39)	773
<i>Sermo</i> 230 (vgl. Mai 88)	784

Der vermutete Zusammenhang der <i>sermones</i> 231–232	786
<i>Sermo</i> 231	787
<i>Sermo</i> 232	790
Der vermutete Zusammenhang der <i>sermones</i> 233–234, 116, 244 und 249	791
<i>Sermo</i> 233	792
<i>Sermo</i> 234	794
<i>Sermo</i> 235	796
<i>Sermo</i> 236	800
<i>Sermo</i> 236A(1–4) (Caillau 2,60: Fragment, Text teilweise verdorben)	801
<i>Sermo</i> 237	803
<i>Sermo</i> 238	806
<i>Sermo</i> 239	809
<i>Sermones</i> 240–243	813
I. Anlaß und Zusammenhang	816
II. Ort	822
III. Datum	823
<i>Sermo</i> 242A (Mai 87)	827
<i>Sermo</i> 244	829
<i>Sermo</i> 245	833
<i>Sermo</i> 246	837
<i>Sermo</i> 247	839
<i>Sermo</i> 248	842
<i>Sermo</i> 249	846
<i>Sermo</i> 250	848
<i>Sermo</i> 251	850
<i>Sermo</i> 252	852
<i>Sermo</i> 252A (Wilmart 13)	861
<i>Sermo</i> 253	864
<i>Sermo</i> 254 (§§ 1–4: Wilmart 3)	866
<i>Sermo</i> 255	871
<i>Sermo</i> 255A (Wilmart 18 + Mai 92)	873
<i>Sermo</i> 256auct (256 + <i>post sermonem</i> Wilmart 19)	874
<i>Sermo</i> 257	879
<i>Sermo</i> 258	883
<i>Sermo</i> 259	886
<i>Sermo</i> 260	889
<i>Sermo</i> 260A (Denis 8)	892
<i>Sermo</i> 260B (Mai 89)	894
<i>Sermo</i> 260C (Mai 94)	896
<i>Sermo</i> 260D (<i>Guelferbytanus</i> 18)	898

<i>Sermo</i> 260E (<i>Guelferbytanus</i> 19)	900
<i>Sermones</i> 261–265F (Lambot 25): Christi Himmelfahrt	901
<i>Sermo</i> 261	903
<i>Sermo</i> 262	905
<i>Sermo</i> 263auct	
(263brevis = <i>Guelferbytanus</i> 21 + 263A = Mai 98, Dolbeau 32)	907
<i>Sermo</i> 264	910
<i>Sermo</i> 265	913
<i>Sermo</i> 265A (Liverani 8)	915
<i>Sermo</i> 265B (<i>Casinensis</i> 2,76)	916
<i>Sermo</i> 265C (<i>Guelferbytanus</i> 20)	918
<i>Sermo</i> 265D (Morin 17)	919
<i>Sermo</i> 265E (Lambot 16; vgl. frg Verbraken 37)	922
<i>Sermo</i> 265F (Lambot 25)	923
<i>Sermones</i> 266–272C (Weidmann 10): Pfingsten	924
<i>Sermo</i> 266	925
<i>Sermo</i> 267	931
<i>Sermo</i> 268	932
<i>Sermo</i> 269	933
<i>Sermo</i> 270	935
<i>Sermo</i> 271	937
<i>Sermo</i> 272	939
Einleitung: Die Pfingstvigil als Taufnacht	940
<i>Sermo</i> 272A (frg 25, frg Verbraken 38)	943
<i>Sermo</i> 272Bauct (Mai 158auct, Dolbeau 31)	944
<i>Sermo</i> 272C (Weidmann 10)	948

III.

Sermones de sanctis (273–340A)

<i>Sermo</i> 273	951
<i>Sermones</i> 274–277A (Caillau 1,47): Fest des Diakons und Martyrers Vinzenz von Saragossa (22. Januar)	954
<i>Sermo</i> 274	956
<i>Sermo</i> 275	957
<i>Sermo</i> 276	958
<i>Sermo</i> 277 → <i>Sermo</i> 23	959
<i>Sermo</i> 277A (Caillau 1,47)	959
<i>Sermo</i> 278	960

<i>Sermo</i> 279auct (279 + Morin 1)	964
<i>Sermones</i> 280–282auct (Erfurt 1, Weidmann 1): Fest der Martyrerinnen Perpetua und Felizitas und ihrer Gefährten (7. März ?)	968
<i>Sermo</i> 283auct (<i>Moguntinus</i> 45, Dolbeau 15)	972
<i>Sermo</i> 284	977
<i>Sermo</i> 285	981
<i>Sermo</i> 286	985
<i>Sermones</i> 287–293E (Caillau 1,57), 379–380: Fest der Geburt Johannes des Täufers (24. Juni)	989
<i>Sermo</i> 287	992
<i>Sermo</i> 288	994
<i>Sermo</i> 289	995
<i>Sermo</i> 290	996
<i>Sermo</i> 291	997
<i>Sermo</i> 292	998
<i>Sermo</i> 293	1001
<i>Sermo</i> 293Aauct (<i>Moguntinus</i> 7, Dolbeau 3; mit Frangipane 7 und Mai 18)	1003
<i>Sermo</i> 293B (Frangipane 8)	1006
<i>Sermo</i> 293C (Mai 101)	1008
<i>Sermo</i> 293D (<i>Guelferbytanus</i> 22)	1009
<i>Sermo</i> 293E (Caillau 1,57; vgl. frg 26, frg Verbraken 39)	1009
<i>Sermo</i> 294	1011
<i>Sermones</i> 295auct (Weidmann 11)–299C (<i>Guelferbytanus</i> 24): Fest der Apostel Peter und Paul (29. Juni)	1015
<i>Sermo</i> 295auct (Weidmann 11)	1017
<i>Sermo</i> 296auct (<i>Casinensis</i> 1,133–138)	1020
<i>Sermo</i> 297	1023
<i>Sermo</i> 298	1025
<i>Sermo</i> 298A (Weidmann 12)	1026
<i>Sermo</i> 299	1026
<i>Sermo</i> 299Aauct (<i>Moguntinus</i> 9, Dolbeau 4)	1029
<i>Sermo</i> 299B (<i>Guelferbytanus</i> 23)	1033
<i>Sermo</i> 299C (<i>Guelferbytanus</i> 24)	1034
<i>Sermones</i> 299D (Denis 16)–299F (Lambot 9) + <i>sermo</i> 37: Fest der Martyrer von Scili (17. Juli)	1035
<i>Sermo</i> 299D (Denis 16)	1038
<i>Sermo</i> 299E (<i>Guelferbytanus</i> 30, <i>Moguntinus</i> 43)	1040
<i>Sermo</i> 299F (Lambot 9)	1043
<i>Sermones</i> 300–301A (Denis 17): Fest der Makkabäer, Martyrer (1. August)	1043
<i>Sermo</i> 300	1045

<i>Sermo</i> 301	1046
<i>Sermo</i> 301A (Denis 17)	1047
<i>Sermones</i> 302 + <i>Guelferbytanus</i> 25–305A (Denis 13): Fest des römischen Diakons und Martyrers Laurentius (10. August)	1051
<i>Sermo</i> 302 + <i>Guelferbytanus</i> 25	1054
<i>Sermo</i> 303	1059
<i>Sermo</i> 304	1061
<i>Sermo</i> 305	1063
<i>Sermo</i> 305A (Denis 13)	1064
<i>Sermones</i> 306 (<i>Moguntinus</i> 49)–306A (Morin 14): Fest der Martyrer der <i>Massa Candida</i> (18. August)	1066
<i>Sermo</i> 306 (<i>Moguntinus</i> 49)	1068
<i>Sermo</i> 306A (Morin 14)	1073
<i>Sermones</i> 306B (Denis 18)–306E (Dolbeau 18): Fest des Martyrerbischofs Quadratus von Utica (21. August)	1075
<i>Sermo</i> 306B (Denis 18)	1078
<i>Sermo</i> 306C (Morin 15)	1080
<i>Sermo</i> 306D (Lambot 8)	1081
<i>Sermo</i> 306E (<i>Moguntinus</i> 50, Dolbeau 18)	1083
<i>Sermo</i> 306F (Morin 18, frg 27)	1086
<i>Sermones</i> 307–308: Fest der Enthauptung Johannes des Täufers (?) (29. August oder 27. Dezember ?)	1088
<i>Sermo</i> 307	1092
<i>Sermo</i> 308	1093
<i>Sermones</i> 308A (Denis 11)–313G (Erfurt 6, Weber 2): Fest des Martyrerbischofs Cyprian von Karthago (14. September)	1094
<i>Sermo</i> 308A (Denis 11)	1098
<i>Sermo</i> 309	1103
<i>Sermo</i> 310	1105
<i>Sermo</i> 311	1106
<i>Sermo</i> 312	1108
<i>Sermo</i> 313	1111
<i>Sermo</i> 313A (Denis 14)	1113
<i>Sermo</i> 313B (Denis 15)	1116
<i>Sermo</i> 313C (<i>Guelferbytanus</i> 26)	1118
<i>Sermo</i> 313D (<i>Guelferbytanus</i> 27)	1121
<i>Sermo</i> 313E (<i>Guelferbytanus</i> 28)	1122
<i>Sermo</i> 313F (Denis 22)	1124
<i>Sermo</i> 313G (Erfurt 6, Weber 2, frg 28)	1126
<i>Sermo</i> 313H (Morin 2; früher: 313G)	1128

Sermones 314–319B (Weidmann 13): Fest des Protomartyrers Stephanus	
(26. Dezember)	1130
<i>Sermo</i> 314	1132
<i>Sermo</i> 315	1133
<i>Sermo</i> 316	1135
<i>Sermo</i> 317 + Wilmart 21 (<i>Casinensis</i> 1,144–146)	1137
<i>Sermo</i> 318	1140
<i>Sermo</i> 319	1142
<i>Sermo</i> 319A (frg Verbraken 40)	1144
<i>Sermo</i> 319B (Weidmann 13; vorher PS-AU s 215 oder PS-FU s 2)	1145
Sermones 320–324	1146
<i>Sermo</i> 325	1151
<i>Sermo</i> 326	1155
<i>Sermo</i> 327	1156
<i>Sermo</i> 328auct (Lambot 13)	1158
<i>Sermo</i> 329	1160
<i>Sermo</i> 330	1161
<i>Sermo</i> 331	1163
<i>Sermo</i> 332	1164
[<i>Sermo</i> 333: Caesarius von Arles, <i>Sermo</i> 226, unter teilweiser Nutzung (1–5) eines verlorenen <i>sermo</i> Augustins]	1166
<i>Sermo</i> 334 + Lambot 14 (335F; vgl. frg Verbraken 41–42)	1166
<i>Sermo</i> 335	1168
<i>Sermo</i> 335A (Frangipane 6)	1169
<i>Sermo</i> 335B (<i>Guelferbytanus</i> 31)	1171
<i>Sermo</i> 335C (Lambot 2)	1173
<i>Sermo</i> 335D (Lambot 6)	1176
<i>Sermo</i> 335E (Lambot 7)	1177
[<i>Sermo</i> 335F (Lambot 14; vgl. frg Verbraken 41–42) = Schluß von <i>sermo</i> 334]	1179
<i>Sermo</i> 335G (Lambot 15; vgl. frg Verbraken 43)	1180
<i>Sermo</i> 335H (Lambot 26)	1181
<i>Sermo</i> 335I (Lambot 27)	1182
<i>Sermo</i> 335J (Lambot 29)	1183
<i>Sermo</i> 335K (Lambot 21)	1184
<i>Sermo</i> 335L (Lambot 22)	1185
<i>Sermo</i> 335M (Lambot 23)	1186
<i>Sermo</i> 335N (Jensen 2, Weidmann 17)	1187
<i>Sermo</i> 336(1–5)	1188
<i>Sermo</i> 337	1190
<i>Sermo</i> 338	1191

<i>Sermo</i> 339auct (339 + 40auct = Frangipane 2)	1192
[<i>Sermo</i> 340: Caesarius von Arles, <i>Sermo</i> 232, unter Nutzung eines verlorenen <i>sermo</i> Augustins]	1194
<i>Sermo</i> 340A (<i>Guelferbytanus</i> 32)	1195

IV.

Sermones de diversis (341auct–363B)

<i>Sermo</i> 341auct (<i>Moguntinus</i> 55, Dolbeau 22)	1201
<i>Sermo</i> 341A (Mai 22)	1208
<i>Sermo</i> 342	1209
<i>Sermo</i> 343	1210
<i>Sermo</i> 344	1212
<i>Sermo</i> 345auct (Frangipane 3)	1214
<i>Sermo</i> 346	1220
[<i>Sermo</i> 346A (Caillau 2,19); vgl. <i>sermo</i> 114B (<i>Moguntinus</i> 12, Dolbeau 5)]	1221
<i>Sermo</i> 346B (Mai 12)	1221
<i>Sermo</i> 346C (Caillau 2,92; auch Mai 122)	1222
<i>Sermo</i> 347	1223
<i>Sermo</i> 348	1224
<i>Sermo</i> 348Aauct (Dolbeau 30; 348A, frg Mauriner 1, frg Verbraken 44)	1226
<i>Sermo</i> 349	1229
<i>Sermo</i> 350	1230
<i>Sermo</i> 350A (Mai 14)	1232
<i>Sermo</i> 350B (frg 32, Haffner 1) = 350C (Étaix 3); vgl. frg Verbraken 45	1234
Die Überlieferung der <i>sermones</i> 350D–F (Erfurt 2–4)	1234
<i>Sermo</i> 350D (Erfurt 2, Weber 1)	1236
<i>Sermo</i> 350E (Erfurt 3, Weidmann 2)	1236
<i>Sermo</i> 350F (Erfurt 4, Schiller 1, Lambot 28auct, 164Aauct)	1237
<i>Sermo</i> 351 [Echtheit zweifelhaft]	1238
<i>Sermo</i> 352	1244
<i>Sermo</i> 352A (<i>Moguntinus</i> 44, Dolbeau 14)	1248
<i>Sermo</i> 353	1251
<i>Sermo</i> 354	1254
<i>Sermo</i> 354A (<i>Moguntinus</i> 41, Dolbeau 12; mit frg Verbraken 46)	1256
<i>Sermones</i> 355–356	1263
<i>Sermo</i> 357	1266
<i>Sermo</i> 358	1268
<i>Sermo</i> 358A (Morin 5, frg 33, frg Verbraken 47)	1270

<i>Sermo</i> 359	1271
<i>Sermo</i> 359A (Lambot 4)	1274
<i>Sermo</i> 359B (<i>Moguntinus</i> 5, Dolbeau 2)	1275
<i>Sermo</i> 360 [Autorschaft diskutiert]	1278
<i>Sermo</i> 360A (<i>Moguntinus</i> 60, Dolbeau 24)	1281
<i>Sermo</i> 360B (<i>Moguntinus</i> 61, Dolbeau 25)	1285
<i>Sermo</i> 360C (<i>Moguntinus</i> 63, Dolbeau 27, frg 34)	1290
<i>Sermones</i> 361–362 (<i>Moguntini</i> 10–11)	1295
<i>Sermo</i> 362A (Erfurt 5, Schiller 2)	1304
<i>Sermo</i> 363	1305
<i>Sermo</i> 363A (PS-AU s Bar, Weidmann 14) [Echtheit diskutabel]	1307
<i>Sermo</i> 363B (Caillau 2,33; PS-AU s Mai 117, Weidmann 15) [Echtheit zweifelhaft]	1308

V.

Sermones dubii et spurii (364–396)

[<i>Sermo</i> 364: Caesarius von Arles, <i>Sermo</i> 118, unter Nutzung eines verlorenen <i>sermo</i> Augustins]	1311
[<i>Sermo</i> 365: Echtheit sehr zweifelhaft]	1311
[<i>Sermo</i> 366: Echtheit sehr zweifelhaft]	1312
<i>Sermo</i> 367 [Echtheit zweifelhaft]	1312
[<i>Sermo</i> 368: Caesarius von Arles, <i>Sermo</i> 173, unter Nutzung eines verlorenen <i>sermo</i> Augustins]	1313
<i>Sermo</i> 369	1314
<i>Sermo</i> 370(2–4)	1316
[<i>Sermo</i> 371: Eucherius von Lyon, <i>Sermo</i> 1]	1317
[<i>Sermo</i> 372: möglicherweise Eucherius von Lyon, <i>Sermo</i> 2]	1317
<i>Sermo</i> 373 [wohl echt, aber interpoliert]	1317
<i>Sermo</i> 374auct (<i>Moguntinus</i> 59, Dolbeau 23)	1319
<i>Sermo</i> 375	1322
<i>Sermo</i> 375A (Denis 4)	1323
<i>Sermo</i> 375B (Denis 5) [Echtheit zweifelhaft]	1326
<i>Sermo</i> 375C (Mai 95)	1327
Die Überlieferung des <i>sermo</i> 376(1–4)	1329
<i>Sermo</i> 376(1)	1329
<i>Sermo</i> 376A (376,2–4)	1331
<i>Sermo</i> 377	1332
<i>Sermo</i> 378	1333

<i>Sermo</i> 379auct (Lambot 20)	1335
<i>Sermo</i> 380 (<i>Moguntinus</i> 6)	1336
<i>Sermo</i> 381	1339
[<i>Sermo</i> 382: unecht]	1343
[<i>Sermo</i> 383: unecht]	1343
[<i>Sermo</i> 384: unecht]	1343
[<i>Sermo</i> 385: Caesarius von Arles, <i>Sermo</i> 21, unter Nutzung eines verlorenen <i>sermo</i> Augustins]	1344
<i>Sermo</i> 386 [Echtheit zweifelhaft]	1344
[<i>Sermo</i> 387: Caesarius von Arles, <i>Sermo</i> 145, unter Nutzung eines verlorenen <i>sermo</i> Augustins]	1345
[<i>Sermo</i> 388: unecht]	1345
<i>Sermo</i> 389	1346
<i>Sermo</i> 390 [fehlerhaft]	1347
[<i>Sermo</i> 391: wohl unecht]	1348
<i>Sermo</i> 392(2–6) (vgl. s 162B)	1349
<i>Sermo</i> 393 [Echtheit zweifelhaft]	1350
[<i>Sermo</i> 394: unecht]	1351
[<i>Sermo</i> 394A: unecht]	1352
<i>Sermo</i> 395	1353
<i>Sermo</i> 396	1354
Bibliographie	1357
A. Handschriften	1357
B. Gedruckte Quellen und Literatur	1373
C. Internetseiten	1475
Bildnachweis	1477
Register	1479